

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Кафедра дошкільної освіти

ПОГОДЖЕНО:

Начальник
навчально-методичного відділу, професор
_____ Т. В. Запорожець
(підпис)

« ____ » _____ 2019 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Перший проректор, професор
_____ В. М. Мойсієнко
(підпис)

« ____ » _____ 2019 р.

ПРОГРАМА

ВИРОБНИЧА ВИКЛАДАЦЬКА ПРАКТИКА
(Шифр за ОПІ ПП.03.02)

Курс: 1

Освітня програма: «Дошкільна та початкова освіта»

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Освітній ступінь: Магістр

Черкаси – 2019/2020

Розробники програми виробничої викладацької практики:

Н. М. Степанова, кандидат філософських наук, доцент кафедри дошкільної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

О. В. Лугіна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Програма розроблена на основі «Положення про проведення навчальних і виробничих практик студентів Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького від 07 жовтня 2019 р. за №677-н.

Затверджено на засіданні кафедри

Протокол № 1 від «28» серпня 2019 р.

В.о. завідувача кафедри

_____ доц. І. О. Ніколаєску

ВСТУП

Виробнича викладацька практика студентів є невід'ємною та важливою складовою освітньої програми підготовки майбутніх фахівців і спрямована на закріплення теоретичних знань, отриманих студентами під час навчання, набуття і удосконалення практичних компетентностей щодо прийняття самостійних рішень в умовах конкретної професійної ситуації, оволодіння сучасними методами та формами організації освітнього процесу у закладах вищої освіти.

Організація практики здобувачів вищої освіти здійснюється згідно з Положенням про проведення навчальних і виробничих практик студентів Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького від 07 жовтня 2019 р. за №677-н.

Виробнича викладацька практика як складова професійної підготовки фахівця, насамперед націлена на формування у майбутнього викладача вищої школи системного підходу до проектування і моделювання навчального процесу у ЗВО, проведення детального аналізу і конструювання навчальних занять (лекцій, семінарських, практичних і лабораторних), формування професійно-педагогічної культури тощо.

З огляду на те, що сьогодні суспільні зміни диктують нові вимоги до професійно-педагогічної діяльності викладача вищої школи, магістрантам під час проходження практики у ЗВО необхідно звернути увагу на використання інноваційних технологій і методів під час проведення навчальних занять, використання результатів сучасних наукових досліджень у галузі теорії і методики професійної освіти.

Магістрант на час проходження виробничої викладацької практики входить до складу професорсько-викладацького колективу ЗВО. Тому важливим є ознайомлення практиканта з цінностями, традиціями, нормами і правилами поведінки в колективі, закладу вищої освіти у цілому.

Структура програми виробничої викладацької практики

Курс: 1 Підготовка (магістрів)	Напрямок, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика
Кількість кредитів ECTS: 6 Загальна кількість годин: 180	Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка Освітня програма: «Дошкільна та початкова освіта» Спеціальність: 012 Дошкільна освіта Освітній ступінь: Магістр	Рік підготовки: 1 Семестр: 2 Вид підсумкового контролю: диференційований залік

Цілі та завдання виробничої викладацької практики

Слухачі магістратури у процесі професійної підготовки відповідно до освітньо-професійної програми підготовки і начальних планів мають проходити виробничу викладацьку практику у закладах вищої освіти I-IV рівнів акредитації.

Метою виробничої викладацької практики є забезпечення зв'язку між науково-теоретичною і практичною підготовкою магістранта, формування у магістранта системи компетентностей (професійних, соціально особистісних, загальнонаукових, інструментальних) для виконання функцій викладача вищої школи.

Завдання проходження магістрантами виробничої викладацької практики у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації:

- вивчення напрямів діяльності закладу вищої освіти, його структурних підрозділів, їх задач і функцій;
- формування цілісного уявлення про напрями та види професійно-педагогічної діяльності викладача вищої школи;
- формування професійно-педагогічних умінь і навичок для організації навчально-виховного процесу у вищій школі;
- набуття досвіду педагогічної діяльності, формування дослідницького підходу до педагогічного процесу;
- вивчення й узагальнення досвіду навчально-методичної роботи викладачів закладів вищої освіти;
- розвиток професійно важливих якостей викладача.

Для проходження виробничої викладацької практики магістрантові необхідно володіти певною сукупністю теоретичних знань для успішного викладання у вищій школі, а також умінь і навичок самостійного проведення дослідницької діяльності.

Завданням виробничої викладацької практики є також розвиток комплексу компетентностей/компетенцій майбутнього викладача вищої школи:

Загальні компетентності:

- здатність діяти соціально відповідально та свідомо. Виявляти національну й особистісну гідність, громадянську свідомість та активність, дбати про розвиток і функціонування громадянського суспільства; мати і обстоювати власну громадянську позицію незалежно від впливу політичних партій і різних конфесій;
- цінування та повага різноманітності та мультикультурності. Здійснювати професійну діяльність за принципами толерантності, безоціночності іншої особистості; вирішувати конфліктні ситуації і надавати підтримку в нових, проблемних і кризових ситуаціях;
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. Мати потребу вдосконалювати і розвивати свій інтелектуальний і

загальнокультурний рівень; самостійно набувати і використовувати нові знання і уміння;

- здатність генерувати нові ідеї. Бути готовим проявляти ініціативу і приймати доцільні та відповідальні рішення в проблемних ситуаціях; діяти в нестандартних ситуаціях і нести соціальну й етичну відповідальність за прийняті рішення;

- здатність працювати в команді. Вміння ставити актуальні завдання, спрямовувати свої зусилля на досягнення цілей, вмотивовувати всіх суб'єктів соціальної взаємодії на їх розв'язання; будувати свою діяльність відповідно до моральних, духовних, етичних і правових норм, працюючи в команді. Володіти навичками самоорганізації і саморегуляції;

- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. Володіти практичними способами пошуку наукової і професійної інформації з використанням сучасних комп'ютерних засобів, хмарних технологій, баз даних і знань;

- здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. Досконало володіти всіма стилями і жанрами усного і письмового мовлення для комунікації з суб'єктами освітнього процесу, з різними соціальними і професійними групами.

Фахові компетентності:

- здатність здійснювати методичний супровід освітньої діяльності дошкільного навчального закладу. Володіти методами та формами методичної роботи, вміти створювати умови для безперервного навчання та ефективного підвищення кваліфікації педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів;

- здатність до співпраці з різними категоріями фахівців. Вміти ефективно взаємодіяти з працівниками дошкільного навчального закладу, органами управління і самоврядування; налагоджувати професійну комунікацію; враховувати зв'язок і вплив власної діяльності на сумарний результат роботи колективу;

- здатність до взаємодії з батьківською спільнотою, налагодження соціально-педагогічного патронажу, пропагування педагогічних знань серед широких верств населення. На основі знань правових засад, завдань і принципів планувати та організовувати взаємодію дошкільного навчального закладу і сім'ї; ефективно залучати батьків до управління дошкільним закладом;

- здатність організовувати науково-методичну та інноваційну діяльність в системі дошкільної освіти. Сприяти ефективним формам взаємодії закладів і установ науково-методичного забезпечення дошкільної освіти для реалізації навчально-методичної і науково-дослідницької функцій. Управляти інноваційними процесами в системі дошкільної освіти;

- здатність до здійснення контролю за діяльністю дошкільних навчальних закладів, проведення атестації ДНЗ. На основі знань нормативно-правового регулювання та завдань, принципів, процедури атестаційної експертизи, критеріїв оцінювання здійснювати державний контроль за діяльністю дошкільних навчальних закладів;

- готовність до організації фінансово-господарської діяльності системи дошкільної освіти. Здійснювати організаційно-фінансове планування, а також управління та контроль за фінансово-господарською діяльністю дошкільних навчальних закладів в районі (місті);

- здатність керувати роботою управління освіти щодо кадрового забезпечення системи дошкільної освіти району (міста). Здійснювати аналіз якості кадрового забезпечення, підбір, розстановку працівників дошкільної освіти; сприяти підвищенню якості фахової підготовки кадрового складу;

- здатність брати участь у створенні, координації та реалізації комплексних міжвідомчих програм для підвищення управління якістю освіти, в тому числі для осіб з особливими освітніми потребами;

- здатність до професійного самовдосконалення: професійна самоосвіта, особистісне зростання, проектування подальших особистих освітньо-професійних траєкторій.

Зміст виробничої викладацької практики

Під час проходження виробничої викладацької практики магістранту необхідно виконати такі види робіт:

1. Ознайомитися зі структурою навчального закладу (I-II рівнів акредитації): загальна кількість студентів і викладачів; відділення; спеціальності, за якими здійснюється підготовка фахівців; назви циклових комісій; (III-IV рівнів акредитації): загальна кількість студентів і викладачів; кількість навчально-наукових інститутів, факультетів, напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців; кількість студентів, які навчаються на конкретному факультеті, інституті; назви профільних кафедр факультету.

2. Ознайомитися з галузевими стандартами, зокрема, освітньо-кваліфікаційною характеристикою (ОКХ), освітньо-професійною програмою (ОПП) з певного напрямку і спеціальності, на основі яких здійснюється підготовка фахівців в даному ЗВО.

3. Вивчити побудову навчального плану з однієї спеціальності: загальна кількість годин; кількість годин (у відсотковому відношенні), що відводиться на певні цикли дисциплін; кількість заліків й екзаменів, що їх мають скласти студенти за весь період навчання у ЗВО. (Мати копію навчального плану.)

4. Ознайомитися з планом роботи закладу, циклової комісії (I-II рівнів акредитації), планом роботи інституту, факультету і кафедри (III-IV рівнів акредитації), до якої прикріплений практикант на період проходження виробничої педагогічної практики.

5. Ознайомитися із системою виховної роботи із студентами інституту, факультету, відділення (на основі співбесіди із заступником директора з виховної роботи).

6. Ознайомитися з методичним забезпеченням навчального процесу кафедри, циклової комісії, до якої прикріплений практикант.

7. Спроекувати і провести лекційні, семінарські, практичні (лабораторні) заняття з відповідним методичним забезпеченням.

8. Підготувати навчально-методичні та діагностичні матеріали (тести, контрольні роботи, колоквиуми, інші форми педагогічного контролю) у відповідності з обраною навчальною дисципліною (курсом).

9. Відвідати лекції і семінарські, практичні (лабораторні) заняття провідних викладачів зі свого фаху, магістратів-практикантів; зробити запис змісту і ходу заняття та його розгорнутий аналіз у відповідності з пропонованими рекомендаціями.

10. Взяти участь у засіданні циклової комісії, кафедри, ради інституту (якщо такі будуть мати місце на період проходження практики).

11. Підготувати і провести один тематичний виховний захід (кураторську годину) зі студентами академічної групи (до якої прикріплений практикант) з необхідним методичним забезпеченням.

12. Ознайомитись з особливостями розвитку первинного студентського колективу (студентської академічної групи): склад, вік, стадія розвитку, особливості взаємин між студентами і керівником групи та ін.

13. Ознайомитися з традиціями кафедри, циклової комісії, факультету, інституту, зі специфікою роботи педагогічного колективу, побудовою взаємовідносин «викладач – студент», «викладач – викладач», «викладач – завідувач» та ін.

14. Взяти участь у проведенні різноманітних заходів, зокрема конференцій, семінарів, урочистостей та ін. (якщо такі будуть мати місце на період проходження практики).

Методичні рекомендації

Виробнича викладацька практика проводиться у відповідності з освітньо-професійною програмою підготовки майбутнього фахівця освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»

На період проходження виробничої викладацької практики магістранти-практиканти дотримуються правил внутрішнього розпорядку, встановленого у закладі вищої освіти.

Терміни і час проходження виробничої викладацької практики встановлюється у відповідності з навчальним планом підготовки магістранта певного напрямку і спеціальності та річним календарним навчальним графіком.

Порядок проходження виробничої викладацької практики

На початку виробничої викладацької практики магістрант розробляє індивідуальний план роботи практиканта із зазначенням виконання запланованих дій і заходів. Індивідуальний план повинен бути узгоджений із зазначеними вище метою і задачами практики та відповідати навчальному навантаженню, визначеному навчальним планом підготовки фахівця освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» з певного напрямку і спеціальності.

Одним із видів запланованих робіт є проектування і проведення навчальних занять, зокрема лекцій, практичних, семінарських (лабораторних).

У процесі підготовки тексту академічної лекції з фахової дисципліни необхідно дотримуватися необхідних педагогічних вимог: тема, мета, план, список рекомендованої літератури (з дотриманням правил бібліографічних описів), нові наукові поняття, структурування тексту. Магістрантові слід пам'ятати, що будь-яка лекція містить у собі три основні етапи: вступна частина, викладання і висновки.

Майбутньому викладачеві необхідно уміти виокремлювати види лекцій (вступна, підсумкова, оглядова, проблемна, активна, зокрема «лекція удвох»

«лекція-діалог», «лекція-провокація» або «лекція із заздалегідь запланованими помилками», «лекція-конференція», «лекція-шоу» тощо).

Важливим є використання викладачем під час проведення лекції наочності та різноманітних технічних засобів навчання.

Якість проведення лекції досягається за дотримання наступних умов: наявності постійного зворотного зв'язку й оцінювання з боку колег, студентів та самооцінювання.

При підготовці плану проведення семінарських, практичних (лабораторних) занять також необхідно дотримуватися відповідного методичного забезпечення, зокрема, вказувати тему, мету, обладнання, хід заняття, обсяг дидактичного матеріалу.

Важливо пам'ятати, що такі види занять у вищій школі як семінарські, практичні (лабораторні) проводяться з метою поглиблення і розширення знань, виявлення суперечностей, з яких студенту необхідно визначити власну точку зору, аналізу складного матеріалу, розвитку навичок самостійної роботи студентів, діагностування якості засвоєння навчального матеріалу тощо. Тому майбутньому викладачеві слід проводити різні види семінарів: традиційний семінар, семінар-дискусію, семінар-дослідження.

На семінарських, практичних (лабораторних) заняттях рекомендується використовувати активні методи навчання («мозковий штурм», кейс-метод, кооперативне навчання, різні види ігор або їх елементи та ін.).

Вимоги до звіту

Після завершення виробничої викладацької практики на базі вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації магістрантам слід подати наступну звітну документацію:

1. Індивідуальний план роботи практиканта із зазначенням виконання запланованих дій і заходів.
2. Педагогічний щоденник практиканта.

3. Запис ходу і змісту відвіданих занять (однієї лекції і одного практичного заняття).

4. Аналіз відвіданих занять (однієї лекції і одного практичного заняття).

5. План-конспект одного виховного заходу (кураторської години) із відповідним методичним забезпеченням.

6. Психолого-педагогічна характеристика групи з рекомендаціями щодо поліпшення психологічного клімату в колективі.

1. Індивідуальний план роботи магістранта на період проходження виробничої викладацької практики.

На початку педагогічної практики перед магістрантом постає завдання розробити *індивідуальний план* проходження практики. Індивідуальний план магістранта має складатися згідно поставлених цілей і задач викладацької практики і відповідати трудомісткості (навантаженню) педагогічної практики, що визначається безпосередньо навчальним планом підготовки магістрантів з певного напрямку і спеціальності.

Індивідуальний план проходження викладацької практики оформлюється магістрантом з дотриманням встановлених норм.

Упродовж першого тижня викладацької практики (ознайомчий період) у *плані* на кожний тиждень з визначенням дня необхідно означити загальні (уже відомі після спілкування з викладачами, методистами) завдання.

У *плані* роботи необхідно залишати місце для фіксування побіжних завдань, що впливають з особливостей щоденної навчально-виховної роботи зі студентами, з доручень викладачів, методистів. У *плані* варто фіксувати виконання (чи невиконання) означених завдань.

Зразок ведення індивідуального плану роботи практиканта подано в *додатку А*.

2. Педагогічний щоденник магістранта.

Важливим чинником, що має характеризувати ставлення практиканта до виконання завдань викладацької практики, є ведення педагогічного щоденника. У ньому має відобразитись системність діяльності практиканта,

а також рівень сформованості педагогічних умінь, педагогічної культури в цілому. Щоденник має довільну форму, але він повинен повністю відображати завдання, сформульовані практикантом в індивідуальному плані. А отже, працюючи над змістом щоденника, магістранту варто співставляти: які види робіт були заплановані на конкретний день – хід і якість їх виконання з необхідним психолого-педагогічним аналізом.

При заповненні педагогічного щоденника важливо уникати формалізму (робити формальні записи за тиждень, констатувати лише певні дії без їх аналізу). Магістранту слід не лише спостерігати педагогічні явища, але й навчитися розкривати їх сутність шляхом проведення глибокого і детального аналізу.

У щоденнику магістрант має: щоденно аналізувати результати своєї роботи, давати психолого-педагогічну оцінку явищам і процесам, з якими стикається у закладі освіти; висловлювати своє ставлення до тих чи інших дій викладачів, студентів; аналізувати й оцінювати власні педагогічні дії.

Хід і зміст записів у щоденнику має відображати якість виконання завдань педагогічної практики (не з позиції фіксації тих чи тих дій, а передусім з погляду змістовності, результативності, ефективності цієї праці, задоволення нею чи незадоволення).

Зразок ведення педагогічного щоденника подано в *додатку Б*.

3. Запис ходу і змісту відвіданого заняття (однієї лекції і одного практичного заняття).

Важливим завданням для практикантів є відвідання навчальних занять педагогів, запис ходу і змісту лекції, практичного, семінарського заняття, їх педагогічних аналіз.

Запис ходу і змісту відвіданого заняття треба вести у педагогічному щоденнику, дотримуючись запропонованої схеми. Безпосередньо на занятті ці записи магістрант веде конспективно, а потім більш дбайливо фіксує цей матеріал у педагогічному щоденнику. Спостерігаючи за ходом і змістом

відвіданого заняття, варто мати перед собою програму спостереження й аналізу заняття і вже на цій основі робити необхідні записи.

Програма спостереження й аналізу занять у закладі вищої освіти, а також схема запису змісту і ходу заняття подано у *додатку В* (зокрема, наведено уривок із запису змісту і ходу заняття).

4. Аналіз відвіданого заняття (однієї лекції й одного практичного заняття).

На основі зроблених записів ходу і змісту відвіданого заняття тут же (у щоденнику) необхідно подати розгорнутий аналіз цього заняття відповідно до рекомендованої програми.

У *додатку Г* наведені різні варіанти проведення аналізу лекційного, семінарського і практичного/лабораторного заняття. Це дозволяє магістрантові творчо підійти до аналізування відвіданих занять, а також надає можливість сформулювати власний підхід.

5. План-конспект одного виховного заходу (кураторської години) із методичним забезпеченням.

Розробка позанавчального виховного заходу (кураторської години) зі студентами також має відповідати певним вимогам, містити необхідне методичне забезпечення. передусім це: тема, мета, учасники, обладнання, хід і зміст заходу, розподіл «ролей» учасників під час підготовки і проведення виховного заходу та інше.

План-конспект виховного заходу (кураторської години) подається з його короткою характеристикою і підписом безпосереднього викладача-куратора академічної групи, за якою був закріплений магістрант.

6. Психолого-педагогічна характеристика групи з рекомендаціями щодо поліпшення психологічного клімату в колективі.

Важливим завданням для магістранта є написання психолого-педагогічної характеристики на групу. Магістрант проводить спостереження за групою, визначає психологічний клімат групи, її згуртованість, лідерів

групи (у тому числі латентних лідерів). Магістрант визначає наскільки дружній колектив, що також впливає на успішність.

Підведення підсумків практики

Діяльність магістранта під час проходження виробничої викладацької практики оцінюється комплексно, з урахуванням усієї сукупності характеристик, що відображають його готовність до самостійного виконання функцій викладача вищої школи. За наслідками виробничої викладацької практики у вищому навчальному закладі і при наявності необхідної звітної документації магістрантам виставляється диференційований залік (за модульно-рейтинговою системою).

Залікова оцінка складається з оцінки за виконання всіх видів завдань із методики, педагогіки, психології. Залік не виставляється в разі невиконання одного або кількох завдань. Оцінка за практику вноситься до заліково-екзаменаційної відомості і залікової книжки студента. Оцінка за виробничу викладацьку практику враховується під час призначення стипендії та заноситься в додаток до диплома.

Оцінка за результати практики (завдання педагогічного напрямку) проставляється наступного тижня після її завершення з урахуванням оцінок за виконання наступних вимог:

а. ступінь виконання програми практики, зокрема наявність усіх складових звітної документації та їх якість (10 балів):

- індивідуальний план роботи практиканта із зазначенням виконання запланованих дій і заходів;
- педагогічний щоденник практиканта;
- запис ходу і змісту відвіданого заняття (однієї лекції й одного практичного заняття);
- аналіз відвіданого заняття (однієї лекції й одного практичного заняття);

- план-конспект одного виховного заходу (кураторської години) із відповідним методичним забезпеченням.

в. проведення виховної роботи під час проходження викладацької практики (5 балів).

Максимальна кількість балів за виконання завдань педагогічного напрямку складає 15 балів і входить до загального підсумкового оцінювання за виробничу викладацьку практику (табл. 1).

Таблиця 1

**Шкала оцінювання виробничої педагогічної практики
(за модульно-рейтинговою системою навчання)**

<i>Університетська шкала оцінювання</i>	<i>Національна шкала оцінювання</i>	<i>Оцінка за шкалою ESTS</i>	<i>Критерій визначення оцінки</i>
90-100	5 (відмінно)	A	<i>Відмінно</i> – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
82-89	4 (добре)	B	<i>Дуже добре</i> – вище середнього рівня з кількома помилками
75-81		C	<i>Добре</i> – у цілому робота правильно виконана, але має певну кількість грубих помилок
68-74	3 (добре)	D	<i>Задовільно</i> – робота непогана, проте зі значною кількістю недоліків

60-67		Е	<i>Достатньо</i> – виконання роботи задовольняє мінімальні вимоги
35-59	2 (незадовільно)	ЕХ	<i>Незадовільно</i> – потрібно ще попрацювати й повторно скласти
1-34		Ф	<i>Незадовільно</i> – необхідна подальша робота з обов'язковим повторним курсом

Список джерел:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України: Історія, Теорія : підруч. [для студентів, аспірантів та молодих викладачів вищих навчальних закладів] / А. М. Алексюк. К.: Либідь, 1998. 560 с.

2. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи: навч.-метод. посібник / Л. В. Артемова. К.: Кондор, 2008. 272 с.

3. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе его закономерные основы и методы / С. И. Архангельский. М.: Высшая школа, 1980. 368 с.

4. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи [Текст]: підруч. за модульно-рейтинговою системою навч. для студ. магістратури: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / С.С. Вітвицька; М-во освіти і науки України, Житомирський держ. ун-т ім. І.Франка. К.: Центр навч. л-ри, 2006. 384 с.

5. Галузинський В. М. Основи педагогіки і психології вищої школи в Україні: навч. посібник [для викладачів та аспірантів вищ. навч. закладів] / В. М. Галузинський, М. Б. Євтух. К.: ІНТЕЛ, 1995. 166 с.

6. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / А. І. Кузьмінський. К.: Знання, 2005. 486 с.

7. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: навч. посібник [за ред. О. Г. Мороза]. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001. 337 с.

8. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі [Текст]: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Нагаєв; М-во освіти і науки України, Харківський нац. аграрний ун-т ім. В. В. Докучаєва. К.: Центр навч. л-ри, 2007. 230 с.

9. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. Л. Ортинський. К.: Центр навчальної літератури, 2009. 472 с.

10. Педагогіка вищої школи [Текст]: підручник / В. П. Андрущенко [та ін.] ; за ред. В. Г. Кременя [та ін.] ; Акад. пед. наук України, Ін-т вищої освіти. К.: Педагогічна думка, 2009. 256 с.

11. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. [З. Н. Курлянд, Р. І. Хмельюк, А. В. Семенова та ін.]; за ред. З. Н. Курлянд. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2005. 399 с.

12. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : навч. посібник [для магістрантів вузів] / З. І. Слєпкань. К. : Вища шк., 2005. 239 с.

13. Тєслєук В. М. Основи педагогічної майстерності: навчальний посібник / Тєслєук В. М., Лузан П. Г., Шовкун Л. М. К. : ДАККіМ, 2010. 244 с.

14. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – 2-ге вид., доп. К.: Академвидав, 2010. 456 с. (Серія «Альма Матер»)

*Зразок оформлення індивідуального плану магістранта*Титульна сторінка

ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Індивідуальний план
проходження виробничої педагогічної практики
студента-магістранта

прізвище, ім'я, по батькові

Спеціальність: _____

у _____
(назва вищого навчального закладу)

(назва структурного підрозділу)

Термін проходження практики: з _____ по _____

Друга сторінка

Ректор (директор) _____ прізвище, ім'я, по батькові
 Директор інституту (декан факультету) _____
 Викладач-предметник _____
 Куратор академічної групи _____
 Методист фахової кафедри _____
 Методист кафедри..... _____
 Методист кафедри..... _____

Третя сторінка

Розклад дзвінків

Порядок занять	Початок	Закінчення	Тривалість перерви, хв.
1			
2			
3			
4			
.....			

Розклад занять групи _____

Дні тижня	Назви предметів				
	1	2	3	4
Понеділок					
Вівторок					
Середа					
Четвер					
П'ятниця					

Четверта сторінка

Список студентів _____ групи

№ п/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Дати, бали					

Практикант веде облік успішності студентів певної групи зі своєї дисципліни.

Планування роботи

Дні,	Зміст навчально-виховної роботи	Відмітка про
------	---------------------------------	--------------

дати		виконання
Понеділок 18.02.13	1. Зустрітись із керівником і методистами практики. 2. Отримати завдання на час практики. 3. Ознайомитись з планом інституту (факультету) на 2012-2013 навчальний рік.	Виконано Виконано Виконано
Вівторок 19.02.13	1. Відвідати заняття викладача-предметника (група № 71) 2. Ознайомитись з навчальним планом підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» спеціальності «..». 3. Скласти орієнтований план роботи на тиждень. 4. Ознайомитись з розкладом занять групи № 71.	Виконано Виконано Виконано Виконано
Середа 20.02.13	1. Ознайомитись з навчальною програмою дисципліни «...». 2. Ознайомитись із планом виховної роботи куратора групи. 3. Знайомство із закріпленою академічною групою. 4. Провести спостереження за поведінкою студентів на заняттях. 5. Спланувати разом з куратором виховну роботу на період проходження педагогічної практики.	Виконано Виконано Виконано Виконано Виконано
Четвер 21.02.13	1. Ознайомитись з особливостями проведення лекційних і практичних занять викладачем-предметником з дисципліни «...». 2. Проконсультуватись у викладача-предметника стосовно проведення лекційних і практичних занять з теми «...». 3. Оформити розгорнутий план-конспект лекції з теми «...» дисципліни «...».	Виконано Виконано Виконано

Зразок оформлення педагогічного щоденника

Педагогічний щоденник
студента-магістранта

прізвище, ім'я, по батькові

Місце проходження виробничої педагогічної практики:

(назва структурного підрозділу)

Термін проходження практики: з _____ по _____

18.02.13. Понеділок

Сьогодні перший день виробничої викладацької практики. На настановній конференції (яка відбулася напередодні) познайомились із метою, завданнями, змістом практики, правилами і обов'язками студентів-практикантів, особливостями організації діяльності практикантів та вимогами до звітної документації. Сподіваюсь, що практична робота в університеті відкриє для мене можливість пізнати всі сторони педагогічної діяльності і значно розширить мої уявлення про організацію навчально-виховного процесу, основах викладання різних навчальних дисциплін, познайомитися з різною технікою і прийомами навчання у вищій школі.

19.02.13. Вівторок

Наступним етапом у проходженні викладацької практики було знайомство із кафедрою та викладацьким складом. У ході бесіди ми були ознайомлені із системою навчально-виховної роботи кафедри, навчально-матеріальною базою і діяльністю педагогічного колективу та режимом роботи інституту в цілому.

Сьогодні відбулася зустріч з Олександром Івановичем (викладач-предметник). Разом з ним був складений план роботи на тиждень, що набагато спрощує виконання всіх завдань практики. Також зустрівся із керівником практики з кафедри педагогіки, уточнив з ним деякі питання щодо проведення і підготовки лекції.

Сьогодні відвідав лекцію з «.....», яку вів Олександр Іванович. На лекції я відмітив для себе декілька способів переключення уваги студентів з однієї діяльності на іншу. Також записав, як правильно побудувати структуру лекції, та ще багато корисного. Це допомогло мені у підготовці до лекції, яку буду проводити.

Відвідав декілька занять групи, за якою був закріплений на час проходження практики. Відмітив для себе, що спостереження відвіданих занять надає можливість більш якісно підготуватися до написання конспектів занять та їх проведення, з урахуванням всіх особливостей групи та студентів.

Відвідані мною заняття, допомогли також з'ясувати для себе стиль та манеру роботи викладача; подивитися, які форми роботи використовуються на заняттях у цій групі; яким методам та прийомам викладач приділяє найбільше уваги та, нарешті, що проходять студенти на даному етапі.

20.02.13. Середа

Сьогодні ознайомився з навчальною програмою дисципліни «.....», адже саме її буду викладати і тому необхідно знати всі її особливості, вимоги та деталі. З Олександром Івановичем ми узгодили теми лекцій. Він детально пояснив мені, як до них готуватись, який матеріал повинен бути викладений. Хотів би відмітити значну складність матеріалу, оскільки кожен раз потрібно додавати до нього щось нове, тому я маю прикласти багато зусиль, щоб студенти добре його засвоїли.

Для ознайомлення з планом виховної роботи звернувся до Оксани Андріївни (куратор групи, за якою закріплений на період проходження практики). З нею ми обговорили, яка робота проводиться в групі, заплановані кураторські години на час практики.

Потім відбулася зустріч зі студентами групи № 71, де буду виконувати обов'язки куратора. У групі 24 особи. Студенти привітно до мене поставились, їм було цікаво, тому вони жваво розпитували про нашу співпрацю на час практики. Зустріч пройшла успішно, я даремно хвилювався. Після знайомства взяв журнал у старости групи й ознайомився з даними студентів, оцінив середню успішність групи, зробив для себе деякі висновки.

Сьогодні також відвідав декілька занять групи. Для себе з'ясував, що для підвищення уваги студентів на вивченні чи повторенні матеріалу, краще застосовувати активні методи навчання, такі як: ділова гра, розігрування ролей, метод проектів, дискусія, евристична бесіда. Методи активного навчання використовуються для тренування та розвитку творчих здібностей студентів, логічного мислення, формування в них відповідних практичних умінь та навичок.

21.02.13. Четвер

Сьогодні зустрівся з викладачем-предметником, щоб дізнатися особливості проведення практичних та лабораторних занять, які форми контролю знань використовувати краще, як чергувати опитування і спостереження наочних матеріалів. Отримав від нього декілька корисних порад.

Також я був присутній на лабораторно-практичному занятті з дисципліни «.....» у слухача магістратури фахової кафедри Сергія Володимировича.

На початку практичного заняття викладач привітався зі студентами, які відповіли взаємним привітанням, мотивував студентів до праці. Методичне забезпечення було присутнє.

Після привітання викладач оголосив тему, познайомив студентів з планом заняття та зі списком основної і додаткової літератури. Сергій Володимирович добре пояснив студентам практичне застосування набутих ними знань, як їх можна застосовувати у повсякденному житті.

На початку викладачем було проведене тестування, щоб перевірити рівень їх самостійної підготовки до практичного заняття. Наступним етапом було усне опитування студентів з даної тематики. Студенти відповідали з місця, виходили до дошки, при цьому користувалися таблицями і малюнками. Студенти уважно слухали доповідачів та задавали різні запитання. Для себе відмітив їх зацікавленість і позитивне ставлення до проведеного практичного заняття. Під час відповідей студентів Сергій Володимирович задавав додаткові запитання, які були коректними і відповідали темі. Також задав такі питання, щоб налаштувати студента на правильну думку, коли це було потрібно.

Після усного опитування студенти поділилися на групи і почали ознайомлюватися, вивчати завчасно підготовлені препарати. При цьому Сергій Володимирович підходив до студентів і просив розповісти про особливості будови різних систем організму на прикладі наливного препарату. Це допомогло закріпити теоретичні навички на практиці. До кожного студента намагався знайти особистий підхід. Також відбувався не лише діалог «викладач-студент», але й «студент-викладач», тому що студенти задавали питання і просили пояснити те, що їм не зрозуміло. Сергій Володимирович пояснював «складні» речі на простих прикладах, що покращувало сприйняття матеріалу студентами. У ході бесіди студенти узагальнювали і закріплювали отримані знання.

Після заняття ми разом обговорили хід його проведення, позитивні та негативні моменти. Після проведених пар керівник зробив декілька слушних зауважень та загалом хвалив. Намагатимусь не допустити помилок у підготовці до практичного заняття, яке буду проводити на наступному тижні.

22.02.13. П'ятниця

Сьогодні приніс план-конспект лекційного заняття та написав орієнтовну схему проведення лекції, яку схвалив мій керівник. Отримав консультацію щодо своєї роботи. Незначні помилки були виправлені на місці. Отримав корисні поради, які стали у подальшому в нагоді.

Сьогодні побачив свою колегу Тетяну Михайлівну в ролі викладача. Відвідавши її лекцію на тему «.....» з дисципліни «...», я проаналізував її роботу. Для себе відмітив багато плюсів, які планую перейняти для проведення лекцій. Мінуси також були мною відмічені, я хотів би у майбутньому не допускати таких помилок. Хоча були і деякі недоречності, але суттєво вони не вплинули на хід заняття.....

Додаток В**Схема запису змісту і ходу заняття (лекційного, семінарського, практичного)****Лівий бік розгортки**

Попередні дані: предмет, курс, група, викладач, дата проведення	Структура, хід, зміст заняття. Діяльність викладача і студента на занятті. Методичне забезпечення	Хід часу
1	2	3

Правий бік розгортки

Висновки і пропозиції		
Позитивні аспекти заняття	Недоліки в ході і змісті заняття	Пропозиції щодо удосконалення заняття
4	5	6

**Програми аналізу занять у закладі вищої освіти
Орієнтована програма аналізу заняття у вищій школі**

1. Навчальна дисципліна, курс, група, дата, прізвище, ім'я та по батькові викладача.
2. Тема заняття, зв'язок теми з попередніми і наступними.
3. Форма, тип навчального заняття, організаційна структура заняття (початок, привітання, підготовка обладнання), відповідність темі та поставленій меті.
4. Підготовка викладача до організації і проведення навчального заняття: використання науково-методичної і фахової літератури, підготовка роздаткового матеріалу, необхідного обладнання та устаткування.
5. Структурно-дидактична побудова заняття, її компоненти; доцільність структури заняття навчальним завданням. Психолого-педагогічне забезпечення цілісності та завершеності заняття.
6. Особливості реалізації на заняттях принципів навчання: науковості, доступності, систематичності та послідовності; наочності, міцності знань, професійної спрямованості навчального матеріалу.
7. Використання методів, прийомів, засобів і форм організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, їх доцільність та ефективність.
8. Реалізація на заняттях вимог організації самостійної пізнавальної діяльності студентів, її ефективність.
9. Отримання зворотнього зв'язку. Особливості оцінювання навчальної діяльності студентів (методи, об'єктивність).
10. Під час проведення аналізу лекції обов'язково означити: актуальність, організаційна структура (план, література), логічна послідовність, науковість, доступність, новизна, професійна спрямованість, керівництво діяльністю щодо слухання і конспектування матеріалів лекції.
11. Діяльність викладача на занятті: уміння володіти студентською аудиторією; організація студентів на навчальну роботу; конструктивні уміння; комунікативні уміння; володіння педагогічним тактом та основами педагогічної техніки (культура педагогічного мовлення; стиль і тон у спілкуванні зі студентами).
12. Діяльність студентів на занятті: ставлення до навчання, форм і методів організації навчально-пізнавальної діяльності, застосованих викладачем, мотивація, ставлення до особистості викладача.
13. Результати заняття: досягнення мети; якість знань студентів; найбільш цінні аспекти заняття; рекомендації щодо удосконалення педагогічного процесу.

Орієнтована програма аналізу лекційного заняття

Навчальна дисципліна, курс, група, дата.

Прізвище, ім'я та по батькові викладача.

Тема, поставлені цілі заняття.

1. Зміст лекції:

- науковість, відповідність сучасному рівню розвитку науки;
- складність;
- співвідношення теорії і практики;
- показ практичної значущості навчального матеріалу з майбутньою професійною діяльністю студентів;
- проблемність (показ суперечностей, визначення проблем для самостійного наукового пошуку тощо);
- наявність внутрішньо предметних і міжпредметних зв'язків.

2. Методика читання лекції:

- чітка структура лекції;
- логічність і послідовність подання матеріалу;
- повідомлення необхідних інформаційних джерел, зокрема літератури;
- доступність, доказовість, аргументованість;
- використання прийомів закріплення матеріалу: повторення, запитання на перевірку розуміння, засвоєння студентами інформації, узагальнення;
- використання наочності, опорних конспектів, технічних засобів;
- легкість конспектування студентами презентованого лектором матеріалу.

3. Взаємодія зі студентською аудиторією (управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів):

- ставлення лектора до студентів (вимогливе, байдуже, уважне);
- допомога у веденні записів (повторення, наголошення на важливих аспектах, зміна темпу);
- використання підтримування уваги студентів (наведення цікавих прикладів, ситуацій; жарти, риторичні питання);
- встановлення контакту з аудиторією, окремими студентами.

4. Особистість лектора:

- знання предмету;
- манера викладання (захоплююча, жвава, монотонна, нудна);
- грамотність мовлення;
- уміння триматися перед студентською аудиторією, встановлювати з нею контакт.

5. Результати лекції:

- досягнення поставлених цілей;
- реалізація основних функцій лекції.

Орієнтована програма аналізу семінарського заняття

Навчальна дисципліна, курс, група, дата.
Прізвище, ім'я та по батькові викладача.

Тема, поставлені цілі заняття.

1. Відповідність запропонованих питань для розгляду цілям семінару.
2. Методи і форми проведення семінару, їх творче, цілеспрямоване поєднання і ефективність з огляду на поставлені цілі проведення заняття.
3. Домінуючі принципи організації навчальної діяльності на семінарі, їх адекватність поставленим цілям заняття.
4. Способи створення викладачем проблемних ситуацій на занятті.
5. Уміння започаткувати та підтримувати дискусію, коментування і проведення конструктивного аналізу отриманих відповідей студентів.
6. Наявність постійного оберненого зв'язку зі студентською аудиторією, окремими студентами (ненав'язливе управління роботою студентів, диктат викладача, ступінь взаєморозуміння, довіри тощо).
7. Досягнення поставлених цілей семінару.
8. Реалізація основних функцій семінару (поглиблення, конкретизація, систематизація знань; розвиток навичок самостійної роботи; формування соціально-особистісних, професійних компетентностей/компетенцій, формування творчого мислення, власної позиції; контролювання рівня засвоєння матеріалу).

Орієнтована програма аналізу практичного/лабораторного заняття

Навчальна дисципліна, курс, група, дата.

Прізвище, ім'я та по батькові викладача.

Тема, поставлені цілі і задачі заняття.

1. Відповідність заняття навчальній програмі дисципліни (курсу).
2. Ознайомлення студентів з цілями і задачами заняття (формування умінь, навичок і компетенцій).
3. Створення відповідних умов для проведення заняття (наявність завдань для студентів, перевіркового матеріалу, підготовка навчального кабінету/лабораторії та ін.).
4. Структура заняття: основні етапи, розподіл часу.
5. Підбір методів навчання, їх варіювання відповідно до поставлених цілей і задач заняття.
6. Реалізація індивідуального підходу до студентів у ході проведення заняття.
7. Застосування начально-лабораторного устаткування, дидактичних та технічних засобів, наочності (опорні схеми, таблиці та ін.).
8. Навчально-пізнавальна і дослідницька активність студентів на практичному/лабораторному занятті.
9. Контроль і оцінка навчальної діяльності студентів, проведення необхідної корекції.
10. Досягнення поставлених цілей практичного/лабораторного заняття. Висновки.